

SÕNNIK LOOMINGUS JA KEELES. ANALÜÜS KIRJANDUSE JA INTERNETI ABIL.

RANNANIIDUKOHVER, TÖÖLEHT 4. VASTUSED.

Sõnnik, väljaheide, ekskrement, pabulad, lasu, junnid – igatmoodi võib end väljendada, kuid nii eesti keeles kui ka paljudes teistes keeltes on algselt kasutusel sõna „sitt“. See tööleht tutvustab meie rikkalikku keele- ja kultuuripärandit läbi selle sõna.

1)

Taasiseseisvunud Eesti esimene president Lennart Meri on öelnud kuulsa fraasi: *"Olukord on sitt, kuid see on meie tuleviku väetis!"* Nii et mida rohkem sitta, seda parem!

Otsi kas raamatukogust või interneti abil, mis puhul Lennart Meri need kuulsad sõnad ütles. Millisest olukorrast oli jutt ja kuidas see meie riigi ja rahva tulevikku tema arvates väetas. Kas tal oli õigus, kui ajaloos tagasi vaatad?

Kohtumisel vallavanematega Tartus esitas president lihtsustatud, kuid hiilgava käsitluse Eesti välispoliitilisest olukorrast. Kõne lõppes sõnadega: "Olukord on sitt, kuid see on meie tuleviku väetis." (Pekka Ereht, Tarmo Vahter <http://blog.ekspress.ee/Arhiiv/Vanad/1996/34/president.html> 15.03.2015)

2) http://et.wikipedia.org/wiki/Sitakoti_Mats ütleb järgmist:

Sitakoti Mats (ka Sitta Kodt Matz, surnud 1621 Kullamaa kihelkonnas) oli Eestimaa talupoeg, kes maeti Kullamaa kiriku juurde. Tema hauale püstitati rõngasrist, mida peetakse Eesti vanimaks säilinud dateeringuga rõngasristiks.

- Mats oli rahvapärimuse järgi suurekasvuline talupoeg, kes korjas hobusepabulaid, millega väetas oma põldu. Ta sai rukkikasvatamisega jõukaks meheks ja ostis end kohaliku mõisniku käest pärisorjusest vabaks.
- Ta kinkis Kullamaa kirikule kroonlühtri.
- Matsi jõukust kinnitab asjaolu, et ta maeti kirikuaeda ja tema hauale pandi rõngasrist.
- Kalev Jaago oletab, et Sitakoti võis olla talu või küla nimi. Ilmar Jõesoo andmetel võis ta pärineda Sassi-Jaani talust.^[1]
- Teise versiooni järgi on ristil olev tekst rannarootsikeelne ja tähendab: "Siin on Jumalas Mats". Sel juhul on "Sitakoti" rahvaetümoloogiline arusaamatu sõna seletuskatse.
- Matsi mälestuseks korraldatakse Sitakoti Matsi turniiri.

3) „Vanasõnaraamat“. Tallinn, 1984. Eesti vanasõnad sõnniku ja sita kohta :

Sitt on põllumehe jumal. (Pöide)
Jumala õnnistus käup sitarataste takan. (Rõuge)
Lehmasõnnik on jumalasõnast vägevam. (Iisaku)
Sõnik on põllumehe kuld. (Risti)
Virtsaauk talupoja kullaauk. (Rõngu)
Sõnnik massab raha. (Kambja)
Sitt um pääasi, harimine tsia (sea) asi. (Rõuge)
Suve sitt on talve tagavara. (Vastseliina)
Sitast saab saia. (Tarvastu)
Sitt on leiva ema. (Kullamaa)
Sitt on leiva isa. (Kuusalu)
Sitt om leib. (Räpina)
Kus sitakest, seal leivakest. (Piiistvere)
Kui lautas sõnnikut, siis aitas leiba. (Suure-Jaani)
Jaanile ei tohi sõnnikuhaisu ninasse lasta, siis ei kasva hää rukis. (Võnnu)
Kaer ütlend: „Küli minu kütüsesse, siputa sitamaale, siis toon kuldipu tareharja. (Rõuge)
Kelle jalg sitaga, selle suu saiaga. (Maarja-Magdaleena)
Kelle näpp sitane, selle suu rasvane. (Pühalepa)
Kelle saba sitane, selle suu rasvane. (Anna)
Kui käe künnerpääni sitaga, siis suu kõrvuni rasvaga. (Võru- Setu)
Noorekuu sees sõnnikuse vankriga üle põllu käia, see on niisama hää kui vanakuu sees sõnnikud vidada. (Rapla)

Põld rõomustab koa siis, kui sõnnikuse vankriga üle minnakse. (Märjamaa)

Vanasõnad viitavad sellele, et kui sõnnikuga põldu väetada, siis seal kasvab saak (vili) hästi ning on lootus heale saagile ja seega ka rikkalikule toidule ning vilja eest saadavale rahale. Vanasõnad on paljudest Eesti eri paigust, mis näitab sellelaadse mõtte ja tarkuse üleüldist levikut ja tähtsust.

4) Priit Pärn „SITTA KAH!“. Ilmus 08.05.1987 ajalehes „Sirp ja Vasar“.

Karikatuuril on näha sitta vedav talumees ja sõnnikularakas, mille ta põllule viskab, on Eesti kujuline. Karikatuur ilmus ajal, kui Eesti NSV-s oli käimas arutelu fosforiidi kaevandamisest ja sellega seotud keskkonnaprobleemidest. Karikatuur on fosforiidi kaevandamise vastu, pilades seda, et tühja sest Eestist,

kui on vaja olulist väetiste toorainet kaevandada. Internetist leiab hõlpsasti nii karikatuuri kui ka selle kohta käivaid selgitusi ja viiteid.

http://www.loodusajakiri.ee/eesti_loodus/EL/vanaweb/9707/soda.html

<http://www.postimees.ee/967408/raudsaar-valor-nali-voib-jouda-ootamatult-kaugele>